

Biotoodete tootmiskompleksi rajamise eriplaneeringuala botaaniline inventuur Lügänuſe vallas

Toomas Hirſe

MTÜ Käöraamat

Lohkva 2022

1. Töö eesmärk

Lähteülesande järgi on töö põhieesmärk saada ülevaade botaanilistest loodusväärtustest Ida-Virumaale Lüganuse valda kavandatava biotoodete tootmiskompleksi (edaspidi BTT) ja selle kavandatava veetrassi võimalikes asukohtades piiritletud alal (kokku umbes 182 ha) ning soovitusi kõrge looduskaitse väärtusega alade säilitamiseks. Eelkõige on oluline täpsustada inventuurialal teadaolevate (keskkonnaregistris registreeritud) loodusväärtuste paiknemist ning tuvastada võimalikud seni teadmata kõrge looduskaitse väärtusega alad.

Inventuuriala hõlmas BTT alternatiivsetesse asukohtadesse jääval alal potentsiaalselt elustikurikkamaid valmivaid ja küpseid metsakooslusi. Inventuuriala hulka lisati MTÜ Käoraamat ettepanekul kompaktse metsakoosluse moodustavad potentsiaalselt elustikurikkad puistud (joonis 1).

Kavandatava veetrassi asukohas piirnes inventuuriala valdavalt olemasoleva Järve Biopuhastuse OÜ veetrassi ümbritseva 100 m laiuse koridorina, kusjuures ka seal keskenduti potentsiaalselt väärtuslikematele metsaaladele (vääriselupaigad, loodusdirektiivi metsaelupaigatüübid ja nende lähiümbrus). Ontika maastikukaitseala merepoolsel osal on inventuuriala mõnevõrra ulatuslikum (joonis 1).

Joonis 1. Inventeeritavad alad (punasega algselt valitud alad ja sinisega hiljem lisatud alad)

2. Inventuuriala eripiirkondade üldiseloostus

Mererannik algab kitsa liivarannaga, millele järgneb klindimets ning seejärel juba klindi pealne looala (nn Saka paljand). Kui lähtuda aga otseselt planeeritava veetrassi asukohast, siis kasutab see klindiasangusse inimese poolt rajatud kanalit ja kanali rajamisel tekkinud materjalist üsna järsu kaldega nõlva. Klindiserv on mõnevõrra kõrgem merepinnast kui klindiservast kaugemal olev maastik. Seetõttu madalaimates kohtades on oluline liigniiskuse mõju ja seda sageli vaatamata varasemale kraavitusele.

Kavandatav veetrass läbib ca 500 m kaugusel merest madalat ala, kus liigniiskuse tõttu ka pole põllumajanduslik tegevus olnud soositud (vaatamata kuivendusele). Maa-ameti 1962 aerofotol on ala üksikute puudega, kuid tänaseks metsastunud ja kevadeti liigniiske.

Veetrassi viimast lõiku, mis merest juba üle 2,5 km kaugusel ilmestavad viljakad parasniisked või niisked mullad. Niiskusemõju vähendamiseks on rajatud kuivendus, mis on oma tugevama mõju tänaseks kaotanud. Otse Tallinn-Narva maantee ääres on rohkelt laialehiseid puistuid. Kaugemal valdavalt kase enamusega puistud, kus kohati laialehiseid liike sees. Ajalooline Eesti Vabariigi topograafiline kaart (1927) annab aimu, et varasemalt oli alal vähesed puistu ribad, aga enamuses niidud ja põõsastikud.

Esimene tootmiskompleksi võimalikest aladest asub kuivendatud madalsoo- ja gleimuldadel. Seda metsamaastikku ja kooslusi on kujundanud kuivendusest tulenev inimõju. Metsadest on enamusest kõdusoometsad. Vähesed soovikumetsad on samuti tugeva kuivenduse mõjuga. Metsateede võrgustik on korrastatud ja küpseid metsasid säilinud vähe.

Teine tootmiskompleksi võimalikest aladest asub samuti kuivendatud muldadel. Antud juhul on tegemist leede-gleimuldadega või leetjate gleimuldadega. Mõlemad mullad viitavad tugevale niiskusele, kuid kuivenduse abil muudetud metsakasvatamine oluliselt tootlikumaks. Valdavad männienamusega puistud, mis on keskealised, valmivad või küpsed metsad. Metsateede võrk ja kuivendus on hiljuti korrastatud, kuid metsamaastik ökoloogiliselt terviklikum.

Kavandatava tootmiskompleksi alternatiivsed alad on olnud ajalooliselt metsamaastikud, mida kinnitavad kaardimaterjalid (Maa-ameti ajalooliste kaartide rakendus) alates 1884. aastast tänapäeva välja. Üksnes kuivendus on järk-järgult tihenenud ja selle mõju suurenenud. Esimesed kraavid pärinevad ilmselt mõisaajast ja tihedam kraavitus rajati 1964. aastal, kui aluseks võtta maaparandussüsteemide kaardirakenduse ehituse aasta. Teise tootmiskompleksi võimaliku alana piirkonnas väidab rakendus kuivenduse rajamise aastaks 2001, ent see vastuolus NL topokaardiga 1973. aastast, kus kraavivõrk kenasti peal.

3. Inventeeritud loodusväärtused 2022. aastal

3.1 Lähteülesandes seatud nõuded

Töö käigus registreeritakse inventuurialal asuvad:

- loodusdirektiivi metsaelupaigatüübid vastavalt metsaelupaikade inventeerimise juhendile;
- vääriselupaigad (VEPid) vastavalt VEPide inventeerimise metoodikale;
- kaitsealuste taimeliikide leiukohad;
- muud eksperdi hinnangul kõrget looduskaitset väärtust omavad kooslused.

Inventuuriala Ontika maastikukaitsealale jääval osal (moodustab inventuurialast umbes 2,7 ha) inventeeritakse lisaks loodusdirektiivi rannikuelupaigatüübid.

Tootmiskompleksi võimalikes asukohtades kaardistatakse VEPid ja metsaelupaigatüübid eelistatult eraldisepõhiselt. Kui tegu on kasvukohatüübilt, peapuuliigilt, rindelisuselt, arenguklassilt ja esinduslikkuselt sarnaste eraldistega, siis võib polügoon sisaldada ka mitut eraldist. Kavandatavale veetrassile jääval alal piiritletakse VEPid ja metsaelupaigatüübid GPSiga vastavalt nende inventuurialale jäävatele looduslikele piiridele.

Inventuuri käigus tuleb kontrollida inventuurialal varasemalt keskkonnaregistris registreeritud Natura 2000 elupaigatüüpide andmekihil olevate elupaigatüüpide, VEPide ja kaitsealuste liikide kasvukohtade vastavust looduses ning vajadusel esitada ettepanekuid andmete korrigeerimiseks (nt piiride või hinnanguliste parameetrite muutmiseks).

Inventuuril salvestatakse GPS-seadmega läbitud teekond ja selle läbimise aeg (nn track).

Välitöödel tehakse fotosid erinevatest kasvukohtadest jm leitud loodusväärtustest. Fotod esitatakse aruande lisana. Fotod peavad olema seostatavad konkreetse objektiga (nt foto nimes id, võimalusel ka seos koordinaadi kaudu).

Inventuuri käigus kogutud materjal digitaliseeritakse kaardikihtidena. Elupaigatüübid ja VEPid piiritletakse pindobjektidena, kaitsealuste liikide täpsed leiukohad punktobjektidena. Kaardistatud loodusväärtused varustada kaardikihil kõigi vajalike andmetega või esitada andmed Excel tabelina ja seostada iga objekt unikaalse ID-ga. Kaitsealuste liikide leiukohtade puhul märkida populatsiooni suuruse (võimalusel täpne isendite arv) ja esinduslikkuse hinnang.

Koostada kogutud andmete ning loodusväärtuste kaitsesoovituste põhjal ülevaatlik aruanne (*.doc formaadis) illustreeriva kaardimaterjaliga.

3.2 Välitööde metoodika

Välitööde aeg jaotati kaheks selliselt, et kaetud oleks varasema (kevadised) õitsemiseajaga liigid (20.-22. juuni 2022) ning hilisemad (suvi) õitsejad (20.-22. ja 29.-31. juuli 2022). Eelnevalt valitud aladel oli plaanis kaks korda ala inventeerida ehk varasema kui ka hilisema õitseajaga liikide parimat õitseaega silmas pidades. Inventeerijate poolt lisatud aladel keskenduti hilisemale õitseperioodile, kuna metsakasvukohatüüpide järgi võis oletada just hilise õitseajaga liikide esinemist (Joonis 1 sinisega markeeritud alad). Sellele vaatamata registreeriti ka neil aladel varasema perioodi liigid, mida õnnestus veel märgata.

Välitöödel liikusid kaks inventeerijat väikeste vahedega kõrvuti, et katta korraga piisav nägemisulatus, kuid samas välistada samade isendite registreerimine. Täpse suuna maastikus valimisel lähtuti maastikul märgatavatest objektidest (kraavid, teed, sihid), kui ka GPSi laetud metsaeraldiste eraldiste piirjoontest. Detailis jäi inventeerijate otsustada kogemuslikult, kuidas valida parim nähtavus ja suurem tõenäosus kohata inventeeritavaid objekte.

GPS salvestas pidevalt tracki ja leidude korral salvestati punktid koos esmase infoga. Enne puistu alla minekut veenuti, et GPS on saavutanud hea sideme satelliitidega. Iga eraldise esimesel läbimisel tehti ka fotosid. Uue VEPi inventeerimisel tehti põhjalikum eraldiste ülevaatus. Registreeriti luubi abil tunnusliike ja vaadeldi struktuurielemente.

3.3 Kaitsealused liigid

Inventuuri eelne kaitsealuste ja ohustatud liikide nimekiri piirnes kahe liigiga ja kolme erineva leiukohaga. Kõik leiud olid registreeritud Ontika maastikukaitsealal, mis ilmekalt tõestab, et kaitsealadele pööratakse enam tähelepanu ja seetõttu on väärtuse esinemine seal mõnevõrra paremas seisus.

Seetõttu alustasime inventariseerimist just olemasoleva info kontrollimisega ja võimalike uute leiukohtade avastamise eeldusega rannikult mööda planeeritava veetrassi koridori. Kõik esitatud ohustatuse hinnangud ja muu keskkonnaregistri info on saadud EELIS andmebaasirakendusest.

Rand-seahernes (*Lathyrus japonicus* subsp. *maritimus*) kasvab jätkuvalt mereäärse eelluite servas. Polügoon on registris esitatuga muudetud väiksemaks, sest liik puudub betoonist lainemurdjast idapool. Liigi arvukust pole ka varasemalt kuidagi hinnatud ja peab tunnistama, et peale liigi pindalalise ulatuse täpsemat määratlust ei oska välja pakkuda. Taimed on levinud ca 0,13 hektaril rannaalast. Leiukoha lääneosas kitsamalt ja hõredamalt ning idaosas tihedamalt ja suurema läbimõõduga alal. Liigi leiukoht on heas seisus ja kaitse peaks olema tagatud Ontika maastikukaitseala Pangametsa sihtkaitsevööndi režiimiga.

Mets-kuukress (*Lunaria rediviva*) on omane taimeliik pangametsa kooslusele, mistõttu varasem leid inventeeritaval alal igati ootuspärane. Vaatamata sellele ei õnnestunud pisikese pinnaga leiukohast (KLO9325681) ühtegi taime leida. Keskkonnaregistrisse kantud viimatisel

kontrollimisel 2018. aastal ei leitud taimi samuti (EELIS). Seetõttu võib arvata, et leiukoht on hävinud ja seda looduslikest oludest tingituna. Inimene antud kohas pole muutusi viimastel aastakümnetel põhjustanud.

Suurema pindalalises mets-kuukressi leiukohas (KLO9325802) pankrannikust ca 500 m eemal olid taimed olemas. Taimed esinesid peamiselt kahes suuremas kogumis ja nende vahel mõnede üksikjuhtumitena mereäärde viiva tee lähedal. Kokku ca 10600 taime. Taimede seisund on hea.

Uue ja üllatavalt isendite rohke mets-kuukressi leiukoha avastasime aga tee vastaspoolle olevast metsast. Seal kasvab suurel alal koos hinnanguliselt 60 000 taime. Taimed on heas seisundis. Lähimad taimed kasvavad teeservast umbes 35 m kaugusel ja sealt samast õnnestus leida ka uus liik – suur käöpõll.

Suur käöpõll (*Listera ovata*) esines mets-kuukressi leiukoha servas 4 õitsva taimena. Tegemist on üle Eesti väga laialt levinud liigiga, mistõttu igati ootuspärane leid. Liik pole kasvukoha osas liialt valiv ja seetõttu leid erilist tähelepanu ei vääri.

Rohkem liike planeeritava veetrassi inventuuralalt ei leitudki! Noored ja välja kujunemata metsaalad pole hetkel veel küpsed, et pakkuda rohkemat kasvukeskkonnana.

Järgnev annab ülevaate kahest alternatiivsest tootmiskompleksi arendusalast, mille osas varasem kaitsealuste liikide info võrdus nulliga. Alad on markeeritud A1 ja A2.

Kaitsealuste liikide esinemine A1 alal

A1 tuleb antud töös mõista Kohtla-Järve tuhamägedele lähemal asuvat alternatiivi. Ühtlasi läbib seda ala Aa-Kohtla tee. Järgnevalt liikide lõikes ülevaade.

Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) on leidudest vaieldamatult tähelepanu väärseim. Liik kuulub II kaitsekategooriasse ja on hinnatud punase nimestiku mõistes ohulähedaseks. Esineb vaid 2 taimena (3 õitsevat võsu + 15 lehtivat võsu ja 5 lehtivat võsu). Piirkondlikult pole see siiski kuigi oluline, sest Kohtla-Nõmme juures asub kuldkinga püsielupaik ning lisaks kasvab kuldkingi mujalgi selle ümbruses ja märksa suuremas arvukuses. Võimalusel tuleks siiski riigimetsa kvartali KT029 eraldis 6 säilitada, kuna lisaks esineb ka mitmeid teisi kaitsealuseid liike.

Vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*) on Eestis laialt levinud ning ennekõike metsade, võsastike ja koosluste servaaladega seotud liik. Kuulub III kaitsekategooriasse ja hinnangute alusel soodsas seisundis. Selle liigi esinemist võis kindlasti eeldada, ent üllatuseks kujunes leidude ja isendite arv väheseks. A1 alalt leidsime vaid kolm üksikult kasvavat taime. Eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Laialehine neiuvaip (*Epipactis helleborine*) on samuti üsna laialdase levikuga III kaitsekategooria kaitsealune taimeliik, mille seisund on hinnatud soodsaks. Sarnaselt eelmise liigiga eelduslikult võinud olla sagedasem, kui viis üksikisendina leitud taime (antud juhul taim=võsu). Eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Suur käöpõll (*Listera ovata*) on Eestis üks levinuim III kaitsekategooria kaitsealune orhideeliik, mille seisund taaskord hinnatud soodsaks. Alal A1 on ta üks kahest arvukaimast kaitsealusest

taimeliigist. Siiski leiduvad taimed valdavalt üksikult ja vähearvukana. Eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Sulgjas õhik (*Neckera pennata*) on puudel kasvav sammaltaim. Kuulub III kaitsekategooriasse, ohustatuse hinnangul soodsas seisundis ning üks VEPI indikaatoritest (tunnusliik). Leidus A1 alal ühel haava tüvel vähesel määral (riigimetsa kvartal KT020 eraldis 9). Kogu eraldis VEPI väärtuslik polnud ja eraldi kaitsemeetmeid liik ei vaja.

Pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*) on orhideeliik, mis meelsamini kasvab kuuse enamusega puistutes, ent võib esineda kuuse osalusega segametsades. Kuulub III kaitsekategooriasse, ohustatuse hinnangul soodsas seisundis. Üle kolmandiku kogu alal A1 esinevatest pruunikas pesajuurtest esineb riigimetsa kvartal KT021 eraldiselt 5, kus kasvab istutatud kuusiku varjus. Liiki leiti peaaegu kõigilt inventuuri planeeritud metsatükkidelt. Eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*) on üsna sage terves Eestis. Liik eelistab kuivi või liigniiskeid männikuid. Kuulub III kaitsekategooriasse, ohustatuse hinnangul soodsas seisundis. A1 alal väga sobivaid kasvukohti pole, mistõttu harv esinemine igati ootuspärane. Eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Kokku leiti alalt A1 seitsme kaitsealuse liigi leikohad. Detailsema ülevate taimede paiknemisest annab joonis 3. ja arvukustest tabel 1. Säilitamist väärrib riigimetsa kvartali KT029 eraldis 6, kus kasvab kaunis kuldking ja veel viis kaitsealust liiki. Eraldis jääb planeeringuala serva, ehk potentsiaalselt võiks see olla teostatav.

Kaitsealuste liikide esinemine A2 alal

A2 tuleb antud töös mõista Kohtla-Järve tuhamägedes kaugemal asuvat alternatiivset arendusala. Järgnevalt liikide lõikes ülevaade.

Vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*) on A2 alal sama harva esinev, kui alal A1. Võibolla on üheks põhjuseks hiljutine kraavide rekonstrueerimine ja seetõttu pole veel just selle kasvukohaga seonduvad kohad saanud piisavat taastumise aega. Eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Kuradi-sõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*) on Eestis paiguti levinum, paiguti puudub. Põhjus on kasvamine valdavalt turbasamblasel pinnasel. Kahtlemata on palju valemääranud seoses keerulise eristamisega vööthuul-sõrmkäpast, rääkimata nende vaheliste hübriidide üsna sage esinemine mõlema liigi esinemisel piirkonnas. Kuulub III kaitsekategooriasse ja hinnangute alusel ohulähedases seisundis. Liik esineb vähe arvukana sobiliku kasvupinnase puuduse tõttu. Esineb lisaks üksikuid vööthuul-sõrmkäpaga ristumisel tekkinud hübriide. Eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Laialehine neiuvaip (*Epipactis helleborine*) esineb hajusalt peamiselt üksikisenditena. Eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Roomav öövilge (*Goodyera repens*) on III kaitsekategooria kaitsealune orhideeliik, mis eelistab kasvatada männienamusega puistutes üsna kuivast kuni rabastuvate metsadeni välja. Sobivates biotoopides on võrdlemisi sage ja kehtiv see ka alal A2. Liik on Eestis soodsas seisundis. Eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Väike käöpõll (*Listera cordata*) on ala A2 olulisem leid, sest see pisike orhidee kuulub II kaitsekategooriasse ning punase nimestiku hinnang on ohualdis (kõige kõrgema ohustatuse hinnanguga liik inventeeritaval alal). II kaitsekategooria liigina on tema isendite kahjustamine ja hävitamine keelatud.

176 isendit jaguneb mitme eraldiseisva leiukooha vahel ja pindalaliselt jääb vahele arvestatav hulk pinda, kus liiki ei leitud (Joonis 2). Metsa eraldised, kus liigi arvukused suuremad (KT047 eraldis 4 ja 9; KT026 eraldis 14; KT035 eraldis 3, 8 ja 11), tuleks säilitada, ent hetkel puudub sobilik meede. Püsielupaiga moodustamine hõlmaks suure hulga majanduskõlblikku metsa. Väiksemad leiukohad eraldivõttes pole püsielupaiga väärilised. Vääriselupaigaks alad aga tunnustelt ei vasta. Kahtlemata on liigi leiukoht tähelepanu vääriv mitte ainult kavandatud planeeringu kontekstis, vaid ka metsamajandusliktegevus või metsa veerežiimi mõjutamine omaks olulist negatiivset mõju liigile. Ümberasustamise katsed Eestis liigiga teadaolevalt tehtud ei ole.

Joonis 2. Väike käöpõlle paiknemine alal A2

Suur käöpõll (*Listera ovata*) on alal A2 üks kolmest arvukaimast kaitsealusest taimeliigist. Liiki leidub üksikult, kui ka koondununa kuni mõnekümne isendilistesse kogumitesse. Eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Karukold (*Lycopodium clavatum*) on III kaitsekategooria kaitsealune eostaim. Punase nimestiku järgi on Eestis seisund ohulähedane. Armastab kasvada liivakatel aladel või kohtades, kus liivane pinnas on inimese poolt avatud. Leide on vähe ja eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Sulgjas õhik (*Neckera pennata*) esineb A2 alal neljal haava tüvel kohtades, kus vanemaid haabu esines. Eraldised VEPI väärtuslik polnud ja eraldi kaitsemeetmeid liik ei vaja.

Pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*) on võrreldes alaga A1 vähem arvukas, kuna sobivaid kasvukohti nii palju pole. Eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*) on üsna sage terves Eestis. Alal A2 on rohkelt sobivat kasvukohta ja seetõttu on liik teiste kaitsealuste liikidega võrreldes hästi levinud. Siiski veidi üle 300 taime on hea, kuid mitte erakordne tulemus. Eraldi kaitsemeetmeid ei vaja.

Kokku leiti alalt A2 üheteistkümmet kaitsealuse liigi leiukohti. Detailsema ülevaate taimede paiknemisest annab joonis 4. ja arvukustest tabel 1. Kõige olulisem leid on väike käöpõll (*Listera cordata*), mis esineb hajutatult umbes poolel planeeringualast. Lähtudes seadusest ja liigi esinduslikkusest tuleb liigi isendeid kaitsta, kuid püsielupaigana kaitse pole siiski antud juhul mõttekas. Selle pisikese risoomjuurega ning hapra taime ümberistutamine ei tundu lootustandev, mistõttu tuleb taimeid kaitsta seal, kus nad asuvad. Selleks tuleb säilitada leiukohti puhvriga 30 meetrit, et tagada taimedele minimaalne metsa turve ja sellega kaasnev mikrokliima.

Eraldiseisvalt ei vääri III kaitsekategooria liigid kaitsemeetmeid. Mitmed jagavad ka kasvupaika väikse käöpõllega, ehk II kategooria liik toimib ka katusliigina.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et ala A2 on kaitsealuse taimestiku poolest oluliselt rikkalikum. Selleks annab põhjuse vähene metsa uuendusraiate osakaal võrreldes alaga A1. Tootmiskompleksi rajamiseks on eelistatum variant ala A1, kui säilitada ala serva jääv kuldkinga leiukoha puistu. Seevastu ala A2 on oluline säilitada metsamaastikuna. Parimate metsamajanduslike võtete kasutamiseks liikide leiukohtades on ülioluline, et uuringu käigus tuvastatud info jõuaks keskkonnaregistrisse ja seeläbi metsamajandajani.

Joonis 3. Liikide esinemispunktid koos arvukusega alal A1

Joonis 4. Liikide esinemispunktid koos arvukusega alal A2

Tabel 1. Inventeeritud liikide nimestik koos leiupunktide (polügoonide puhul võrdub leiukohaga) arvu ja taimede (võsundiliste taimede puhul loendus võsundites) summaga.

Takson	A1		A2		VT		KOKKU	
	Leiu-punkte	Kogu arv	Leiu-punkte	Kogu arv	Leiu-punkte	Kogu arv	Leiu-punkte	Kogu arv
<i>Cypripedium calceolus</i>	2	23					2	23
<i>Dactylorhiza fuchsii</i>	3	3	8	14			11	17
<i>Dactylorhiza fuchsii x maculata</i>			4	4			4	4
<i>Dactylorhiza maculata</i>			7	16			7	16
<i>Epipactis helleborine</i>	5	5	9	24			14	29
<i>Goodyera repens</i>			150	1224			150	1224
<i>Lathyrus japonicus</i> subsp. <i>maritimus</i>					1		1	
<i>Listera cordata</i>			48	176			48	176
<i>Listera ovata</i>	23	37	153	889	2	4	178	930
<i>Lunaria rediviva</i>					7	70608	7	70608
<i>Lycopodium clavatum</i>			5	5			5	5
<i>Neckera pennata</i>	1	1	4	4			5	5
<i>Neottia nidus-avis</i>	61	145	21	55			82	200
<i>Platanthera bifolia</i>	3	4	165	314			168	318
KOKKU	98	218	574	2725	9	70612	681	73555

3.4 Vääriselupaigad

Inventuurialal oli varasemalt inventeeritud 4 vääriselupaiga esinemine. Neist kolmel juhul on vajalik polügooni geomeetria muutmine, kuid väärtushinnangud on korrektsed. Täiendavalt inventeeriti juurde üks ala.

VEP nr.210674 – olemasolevatest ainus, mille geomeetria muutmist ei pea vajalikuks. Tegemist on laialehise metsaga arumaal naadi kasvukohatüübis. Esimese rinde puistuvalem on: 86Ja+5Ks+4Lv+3Sa+Hb. Järelkasvus jalakas, saar, valge lepp. Alusmetsas toomingas ja türnpuu. Bioloogilistest näitajatest esineb lamapuitu mitmesuguses lagunemisastmes. Esineb üksikuid ilma kooreta maha langenud jalakaid. Ala läbib varasemalt rajatud veetrass ning negatiivne mõju on jäätmetel. Mitte majandada, surnud ja lamapuitu mitte eemaldada. Naadi-jalakamets on haruldane kooslus, mistõttu arvatakse nad juba nooremas eas vääriselupaikadeks, et välistada majandamisel tüüpiliselt laialehise komponendi osakaalu vähendamist puistus.

VEP nr.210675 – VEPist tuleks väljaarvata inimõjutusega kirdenurk, kus ei kasva ka jalakaid. Tegemist on laialehise metsaga arumaal naadi kasvukohatüübis. Esimese rinde puistuvalem on: 88Ja+7Lv+5Ks. Järelkasvus jalakas, alusmets puudub. Bioloogilistest näitajatest esineb erivanuselisus I rindes, lamapuitu vähestes lagunemisastmes. Alale on negatiivne mõju jäätmetel. Mitte majandada, surnud ja lamapuitu mitte eemaldada. Naadi-jalakamets on haruldane kooslus, mistõttu arvatakse nad juba nooremas eas vääriselupaikadeks, et välistada majandamisel tüüpiliselt laialehise komponendi osakaalu vähendamist puistus.

VEP nr.210676 – VEPi serv kattub olemasoleva teetrassiga, mistõttu tuleks tee osa vääriselupaigast välja arvata. Tegemist on laialehise metsaga arumaal naadi kasvukohatüübis. Esimese rinde puistuvalem on: 83Ja+10Ks+7Lv. Järelkasvus jalakas, kask, saar, valge lepp ning alusmetsas toomingas. Bioloogilistest näitajatest esineb erivanuselisus I rindes, lamapuitu vähestes lagunemisastmes. Üksikutel 100 a vanustel jalakatel esinevad hästiarenenud tugijuured. Mitte majandada, surnud ja lamapuitu mitte eemaldada. Naadi-jalakamets on haruldane kooslus, mistõttu arvatakse nad juba nooremas eas vääriselupaikadeks, et välistada majandamisel tüüpiliselt laialehise komponendi osakaalu vähendamist puistus.

VEP nr.L02119 – pangametsa vääriselupaiga seisund pole kindlasti halvenenud, kuna tegemist on kaitseala sihtkaitsevööndiga. Siiski vajab korrigeerimist VEPi pindobjekt, kuna veetrassi rajamise järgselt pole kogu inimese loodud rusunõlv ja sellel paiknev mereäärde viiv teetrass vääriselupaiga tunnustele vastav. Eelnevat arvesse võttes on selge, et VEPi piir ei ole katkematuna üle kanali kaevamise rusude korrektne! Kuna vaadeldud VEPi lõik on murdosa kogu selle tervikust, siis hinnangute muutmiseks põhjust pole.

UUS VEP – asub riigimetsa kvartali KT022 eraldistel 3, 4 ja 17. Kasvukohatüüp on varieeruv, kuid tooni annab kuivendatud madalloomuld ja selle kasvavad kõdusoo puistud. Esimese rinde koosseis on: 70Ks+12Ku+10Ma+7Lv+Hb. Teises rindes kuusk ning järelkasvus kuusk, jalakas, tamm, valge lepp ja kask. Alusmetsas esinevad pihlakas, paakspuu, toomingas ja näsiniin. Sellest lähtudes on VEPi tüübiks valitud C3, ehk märgalade männikud ja kaasikud. Suktsessioniliselt ootab kooslust ees muutumine ning siis oleks õige omistada ka kujunenud

koosluse järgi uus VEPI tüüp. Olulised majandustegevuse jäljed puuduvad. Maastikulistest näitajatest esineb ajutiselt üleujutatav ala. Bioloogilistest näitajatest ebaühtlane täius ja häilud ning lamapuitu mitmesuguses lagunemisastmes. Rohkelt on koorega mahalangenud puitu ja tüükaid ning vähem kooreta jämedaid mahalangenud puid. Esineb ka üksikuid aukude ja õõnsustega puid. Esimese rinde kased on valdavalt bioloogilise vanuse ületanud, nagu ka ala keskme lähedal üksik mänd. Piirkonnas on säilinud üksikud üle 100 aastased puistud, mistõttu iga säilinud ala potentsiaalne refuugium haruldastele liikidele. Tunnusliikidest leidis palju kännukatikut, vähem roomavat soomikut ja valkjat tähnsamblikku ning ühel juhul sügis-kõrvsammalt. Tugevat negatiivset mõjub hiljutine lõunakaares tehtud raie. Mitte majandada, surnud ja lamapuitu mitte eemaldada, mitte kuivendada (VEP ankeet.png).

3.5 Loodusdirektiivi elupaigatüübid

Uusi elupaigatüüpe ei leitud. Täpsustati olemasolevate piire ja ühel juhul ei saa nõustuda hinnanguga elupaigatüübi kvaliteedile. Koosluste seisund pole eeldatavalt viimasel ajal muutunud, sest võimalikku olulist mõju omavate tegevuste jäljed maastikus puuduvad.

2110 - eelluited

EELIS ID: -874 945 083

Elupaigatüübist on eemaldatud lainemurdja ja paega täidetud ranniku riba ning polügooni kohendatud põhikaardi järgi.

8210 - lubjakivipaljandid

EELIS ID: -61 945 540 ja -752 145 481

Elupaiga lahutamisel mitmeks tükiks on inimtekkeline paekallas loetud ekslikult samaväärseks looduslikuga. Kõige rohkem võiks mõelda tuleviku potentsiaalset. Pool sajandit pole ilmselgelt olnud piisav. Vajalik oleks, et inimese loodud „paesein“ stabiliseeruks ja muutuks rohkem loodulikuks. Täna on erinevused looduliku osa ja inimtekkelise vahel suured. Omaette küsimus, kas inimõjulisel häiringualal peaks tingimata interpreteerima loodusväärtusi takistamaks peaaegu, et ainuvõimalikku (sh. võimalikult väikse keskkonnamõjuga) tehnovõrkude pääsu mereni. Lisaks pakub paljand huvi geoloogidele. Uue trassi rajamisega on peamine tagada nõlvade stabiilsus.

9020* - vanad laialehised metsad

EELIS ID: 391 000 396

Elupaik 9020* on piiritletud laiemalt kui tegelikult esineb. Kattuvus paepuistangule tehtud teega tuleb välistada väikse puhvriga (1-2 m). Selles osas on inimene muutnud reljeefi ning trassil liikumiseks võib olla vajalik serva kasvanud puude eemaldamist.

9080* - soostunud- ja soolehtmetsad

EELIS ID: 375 048 808

70KS+28LV+VA+RE; 60a tagasi valdavalt lage ala üksikute puudega; pikaajaline kuivendus; kindlasti pole tegemist A väärtuses elupaigatüübiga, nagu varasem inventuur väidab! Täna hinnangu järgi elupaigatüübi potentsiaali omav ala. Alal ei ole ka lähiajal välja kujunemas elupaigatüübile iseloomulikke puust, selle struktuuri ega ka alusmetsa taimkatet. Pajude ja halli lepa suur hulk (ei peegeldu kõik I rindes) siiski viitab pigem ala hiljutisele metsastumisele.

9180* - rusukallete ja jäärakute metsad (pangametsad)

EELIS ID: 377 451 534

Elupaik 9180* on piiritletud laiemalt kui tegelikult esineb. Kattuvus paepuistangule tehtud teega tuleb välistada väikse puhvriga (1-2 m). Selles osas on inimene muutnud reljeefi ning trassil liikumiseks võib olla vajalik serva kasvanud puude eemaldamist.

4. Järeldused ja muud tähelepanekud

Veetrassi rajamine on andmete täpsustamise järgselt võimalik. Keerulisem osa on kindlasti mõjuga Natura alale ja võimalike riski kohtade maandamine. Tagada tuleb olukord, kus pankrannikul ei toimu trassirajamise ajal ja järel panga varinguid ning trassiraied ei kahjustaks säilinud väärtusi. Sisuliselt takistusi siiski olla ei tohiks, sest väärtuse kahjustamisest on võimalik hoiduda. Rajades trass olemasolevasse kanalisse ja seda mitte laiendades. Rusukaldel ei puhastata rohkem noort kujunevat puistut kui trassi rajamiseks hädavajalik, mis aitab pangametsale omast niiskusrežiimi säilitada. Juba eelnevalt inimõjuline ala, kus kõrgeid väärtusi ees pole jätab selleks piisavalt võimalusi soovitud tegevuste elluviimiseks.

Alternatiivseid alasid A1 ja A2 võrreldes võiks öelda, et kui A1 alal asuv uus VEP ning kauni kuldkinga eraldis on võimalik säilitada, siis ülejäänul omab marginaalset tähtsust. Sedavõrd palju kvaliteetsem on ala A2 ökoloogiliselt. Vaid kuldkinga pole võrreldes A1ga, kuid teiste liikide leiukohti on valdavalt rohkem ja arvukused kõrgemad. Selle põhjus seisneb ka täna üsna sidusas metsamaastikus, kus leidub rohkelt ka suur ulukite värskeid jälgi (metssiga, metskits, põder, karu). Peale inventeeritavate väärtuste hakkas silma alal A2 asuvas tee koridoris rohkes liblikate voos loodusdirektiivi liik teelehe-mosaiikliblikas ning põhjapoolsel servaalal liikus sageli ringi hiireviu. A1 on metsamajanduse poolt sedavõrd killustatud ja noored puistud peavad veel kasvama hakkama, et liigid selles maastikus leiaks mingitki metsaturvet.

MTÜ Käoraamatu ettepanekul lisati suur hulk männipuistuid inventeerimise nimekirja. Sarnased puistud Jõhvi läheduses on andnud häid tulemusi I kaitsekategooria liigi lehitu pisikäpp otsimisel. Paraku alalt A2 meil liiki ei õnnestunud leida, kuigi tõenäosus puistute põhjal on korduvalt olemas. Seevastu leidsime hulgaliselt teiste liikide leiukohti. Üsna hästi peegeldub ka see, kuidas puistute vanuse kasvades kasvab potentsiaal pakkuda elupaika haruldasematele liikidele (antud juhul väike käöpõll) ning olla aluseks nende tugevamatele populatsioonidele.

Kasutatud kirjandus ja muud allikad

EELIS programm (seisuga 21.08.2022)

Maa-ameti Geoportaal erinevad kaardirakendused <https://geoportaal.maaamet.ee/> (seisuga 21.08.2022)

Metsaelupaikade inventeerimise juhend <https://envir.ee/elusloodus-looduskaitse/looduskaitse/natura-2000> (seisuga 21.08.2022)

Metsaregistri avalik kaardirakendus <https://register.metsad.ee/#/> (seisuga 21.08.2022)

Vääriselupaikade inventeerimise meetodika <https://keskkonnaamet.ee/elusloodus-looduskaitse/metsandus/vaariselupaigad> (seisuga 21.08.2022)